

Handelshøyskolen BI

MAN 50151 Governance; risikostyring, compliance og internrevisjon

Term paper 60% - W

Predefinert informasjon

Startdato:	06-09-2022 09:00 CEST	Termin:	202310
Sluttdato:	26-05-2023 12:00 CEST	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	P		
Flowkode:	202310 10024 IN17 W P		
Intern sensor:	(Anonymisert)		

Navn:

Frederik Christopher Løberg

Informasjon fra deltaker

Tittel *:	Klimarisiko i årsrapporter		
Navn på veileder *:	Flemming Ruud		
Inneholder besvarelsen konfidensielt materiale?:	Nei	Kan besvarelsen offentliggjøres?:	Ja

Gruppe

Gruppenavn:	(Anonymisert)
Gruppenummer:	21
Andre medlemmer i gruppen:	Deltakeren har innlevert i en enkeltmannsgruppe

Prosjektoppgave

ved Handelshøyskolen BI

- Klimarisiko i årsrapporter -

Eksamenskode og navn:

**MAN 5015 - Governance; Risikostyring, compliance og
internrevisjon**

Utleveringsdato:

06.09.2022

Innleveringsdato:

25.05.2023

Stuedsted:

BI Oslo

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG	
1. BAKGRUNN OG PROBLEMSTILLING	1
2. TIDLIGERE UNDERSØKELSER	5
2.1 BDOS BÆREKRAFTSUNDERSØKELSE	5
2.2 FINANSTILSYNETS KARTLEGGING...	5
2.3 FREMTIDEN I VÅRE HENDER	6
3. RELEVANT TEORI OG RAMMEVERK	6
3.1 TASK FORCE ON CLIMATE-RELATED... (TCFD)	9
3.2 GLOBAL REPORTING INITIATIVE (GRI)	11
3.3 FNS BÆREKRAFTSMÅL	13
3.4 EUS TAKSONOMI	14
4. METODE	15
4.1 VALG AV METODE	15
4.2 DATAINNSAMLING	16
4.2.1 UTVALG	16
4.3 DATAKVALITET	18
4.4 HVORDAN ER DATAENE TOLKET OG ANALYSERT	19
4.5 VURDERINGER	19
5. RESULTATER OG DISKUSJON	20
5.1 RESULTATER FRA ANALYSEN	20
5.1.1 TCFD	20
5.1.2 GRI	21
5.1.3 FNS BÆREKRAFTSMÅL	21
5.1.4 EUS TAKSONOMI	21
5.2 FORSKNINGSSPØRSMÅL	21
5.2.1 JO STØRRE ET FINSFORETAK ER...	21
5.2.2 I HVILKEN GRAD KAN FORETAKENE VISE...	24
5.2.3 DET ER FORSKJELLER I KLIMARAPPOR...	27
6. ANBEFALINGER	28
7. KONKLUSJON	30
7.1 SVAR PÅ PROBLEMSTILLINGEN	31
7.2 KRITIKK TIL OPPGAVEN	31
LITTERATURLISTE	

Sammendrag

I dag er det stadig mer bevissthet rundt klimaendringer og det å ha søkelys på klimarisiko og bærekraftige praksiser har blitt stadig viktigere for næringslivet. Finanssektoren, som spiller en sentral rolle i økonomien, er ikke immun mot disse utfordringene som klimaendringer fører med seg. Klimarisiko, som refererer til eventuelle negative økonomiske og finansielle konsekvenser av klimaendringer, har blitt en sentral bekymring for norske finansforetak.

Å kunne identifisere, vurdere og rapportere om klimarisiko har blitt en nødvendighet for å kunne håndtere usikkerheten som følger med klimaendringer. Denne oppgaven tar sikte på å undersøke hvordan norske finansforetak har tatt innover seg denne risikoen og spesielt hvordan de integrerer klimarisikorapportering i sine årsrapporter. Ved å analysere årsrapporter fra ulike finansforetak, vil vi kunne belyse omfanget og kvaliteten av klimarisikorapporteringen, samt eventuelle forskjeller.

Ved å løse denne oppgaven ønsker jeg å øke forståelsen for hvor langt norske finansforetak har kommet i sin rapportering av klimarisiko, og hvilke faktiske utfordringer de eventuelt står overfor. Denne kunnskapen kan bidra til å identifisere områder der det er behov for forbedring, samt legge grunnlaget for videre forskning og tiltak for å styrke bærekraftige praksiser blant norske finansforetak.

Etter gjennomgangen kan det kort oppsummeres med at det ser ut til at det er store sprik blant de utvalgte finansforetakene i bevissthet rundt klimarisiko. Funnene som er gjort kan tyde på at det er manglende forståelse av hvordan endringer i klima kan få *finansielle konsekvenser for eget foretak*, men også hvordan klimaendringer som en risiko bør håndteres for å *møte forventninger og fremtidige krav fra regulatorer, investorer, kunder og andre interessenter*.

1. Bakgrunn og problemstilling

ESG er betegnelsen på miljø (Environmental), sosiale forhold (Social), og eierstyring og selskapsledelse (Governance). ESG er en viktig del av et foretaks arbeid med etterlevelse og dette drives fremover av ulike reguleringer, forventninger og krav fra omverdenen. I økende grad vil eiere at selskapet skal legge ESG inn i strategien for å sikre langsiktige finansielle resultater, og investorer bruker ESG til å ta beslutninger om fremtidige investeringer. I tillegg vil ansatte, kunder, samarbeidspartnere og andre interessenter kreve at et selskap holder høye standarder for miljø, sosiale forhold og eierstyring før de knytter seg til virksomheten. En viktig del av arbeidet med etterlevelse fremover blir å påse at virksomheten har gode prosesser for å følge opp nye reguleringer rundt ESG. Det må samtidig sørges for at data i virksomhetens ESG-rapportering er pålitelig og korrekt og i tråd med reguleringer og forventninger (Næringsliv Norge, 2020).

I denne oppgaven ønsker jeg å fokusere på E'en i ESG, nemlig klima. Klimaet på jorda har endret seg de siste hundreårene, Dette vet vi fordi det er gjort regelmessige målinger av for eksempel temperatur, ismengde, nedbør og pH-verdi i havet. Vi vet også at endringene vil fortsette i årene som kommer. Gjennomsnittstemperaturen på jorda stiger og oppvarmingen skyldes ifølge FNs klimapanel menneskeskapte klimagassutslipp. I årene som kommer vil oppvarmingen skje raskere og kraftigere jo lengre nord du kommer (FN, 2023). Klimaendringene merkes allerede i Norge. Vi opplever mer nedbør og kortere snøsesong, isbreer som krymper, flere flommer og skred og at havet stiger. Veier, hus og strømmnett i Norge er bygget for det klimaet vi har vært vant til. Nå må vi forberede og tilpasse oss klimaendringene som kommer i måten vi innretter og bygger samfunnet på (Regjeringen.no, 2021).

Endringer i klima påvirker også økonomi, levekår og velferd. Økende bevissthet om globale klimaendringer har ført til politiske tiltak for å redusere klimagassutslipp og tilpasse samfunn til et endret klima. Siden vi ikke fullt ut kjenner alle konsekvensene av klimaendringer, klimapolitikk og klimarelatert teknologisk utvikling, står vi overfor klimarisiko (NOU 2018: 17). Denne risikoen er betydelig for foretak, markeder og samfunnet som helhet. For å bremse en negativ utvikling i klima haster det med tiltak (IPCC, 2023) og klimarisiko har de siste årene fått økt oppmerksomhet, og dette gjelder også innen finans- og næringsliv. Som følge av det økte søkelyset på klimarisiko, har det blitt større fokus på klimarisikorapportering. Når et foretak rapporterer klimarelatert

informasjon, gjør det foretakets interessenter i stand til å forstå risikoene og mulighetene det står overfor. Selskaper og investorer får innsikt i hvordan klimaendringer kan påvirke økonomiske resultater og langsiktig bærekraft (Nagy & Williams, 2021). Klimarelatert rapportering kan også bidra til at selskaper kan identifisere både potensielle risikoer og muligheter som kan oppstå som følge av klimaendringer. Dette kan igjen hjelpe selskapene å tilpasse seg til et mer bærekraftig økonomisk system, og dermed redusere sin egen klimarisiko. I artikkelen til Nagy og Williams (2021) pekes det også på at klimarelatert rapportering er viktig for å øke transparens og ansvarlighet i finansmarkedene, og at det kan bidra til å skape tillit og troverdighet blant investorer og samfunnet generelt. Med stadig sterkere oppmerksomhet rettet mot klimaendringer vil god rapportering på dette området være sentralt for å kunne gjennomføre omstillingen til et lavutslippssamfunn (Finanstilsynet 2022).

Finansnæringen er en viktig aktør i overgangen mot lavutslippssamfunnet. Både små og store finansinstitusjoner må forholde seg aktivt til klima. Det ligger i en finansinstitusjons eller i en banks natur at man er eksponert mot så å si alle, i hvert fall mange, sektorer i samfunnet og dermed er man eksponert for såkalt fysisk risiko, overgangs – og ansvarsrisiko. Fysisk risiko er risikoen for skade eller tap som oppstår på grunn av fysiske fenomener som naturkatastrofer, ulykker eller endringer i klimaet. Dette kan omfatte skader på bygninger og infrastruktur, ødeleggelse av avlinger og naturressurser, og tap av liv og helse. Overgangsrisiko refererer til risikoen som oppstår når det gjøres endringer i økonomien og samfunnet for å redusere utslippene av klimagasser og oppfylle Parisavtalens mål om å begrense global oppvarming. Overgangsrisiko oppstår som følge av politiske beslutninger, endringer i teknologi og økonomiske forhold. Overgangsrisiko kan føre til uønskede konsekvenser som økonomisk ustabilitet, tap av arbeidsplasser eller redusert produktivitet. Ansvarsrisiko er risikoen for at virksomheter eller enkeltpersoner kan bli holdt ansvarlige for skader eller tap som oppstår på grunn av klimaendringer. Dette kan omfatte erstatningskrav fra personer eller organisasjoner som lider tap som følge av ødeleggende værforhold, tap av naturressurser eller helseproblemer som skyldes klimaendringer. Ansvarsrisiko kan føre til rettslige prosedyrer, økonomisk tap og skade på omdømmet til virksomheter eller enkeltpersoner som blir anklaget for å ha bidratt til klimaendringer (TCFD, 2017).

Å fremskaffe, analysere og håndtere informasjon om hvordan forskjellige sektorer og selskaper håndterer ulike former for klimarisiko er viktig for finansnæringen. Samtidig må rapporteringen tilpasses økte forventninger fra kunder og politikere når det gjelder å ta klimaansvar. Selskaper innen bank, forsikring og finans må skaffe seg oversikt over de viktigste klimarisikofaktorene for å forstå risikoeksponeringen i sin egen portefølje. Denne kunnskapen må benyttes for alle vurderinger der informasjon om klimarisiko er relevant (Norsk klimastiftelse 2018).

I tillegg til at endringer i klima kan medføre finansiell risiko for bankene er det også en omdømmerisiko. Dette var i hvert fall tilfelle for noen år siden, da klimarisiko i finansnæringen mest ble sett på som noe som kunne medføre tapt omdømme og som kunne adresseres gjennom miljø, sosialt forhold og styring, og omtaltes som ESG-agenda. Nå anser flere virksomheter klimarisiko som en finansiell risiko de må innlemme i eksisterende risikostyring. Dette skiftet kan i stor del skyldes at det har blitt økt oppmerksomhet fra myndighetene (Nag og Clausen, 2020).

ESG og klimarisiko er et relativt nytt mulighets- og risikoområde der reguleringer er i rask bevegelse. Det har derfor vært et ønske i arbeidet med prosjektoppgaven å skaffe så ferske kilder som mulig for å være relevant og kunne svare på problemstillingen. Som jeg kommer inn på lenger ut i oppgaven vil både krav og forventninger til rapportering forsterkes og dette vil også gjelde mindre bedrifter, ikke bare de store (BDO, april 2022). Kravene som stilles til bedriftene er omfattende og det kreves opplæring, ressurser og en viss modenhet eller tid for å være klare. Jeg synes det derfor er interessant å se nærmere på hvordan status er blant store og små finansforetak og hvordan de rapporterer klimarisiko. Hvilke forskjeller er det og hvor langt har man kommet? Har man i tilstrekkelig grad tatt innover seg forventninger fra interessenter, eget klimaavtrykk, kundens påvirkning på miljøet? Og har man forstått hvilke utfordringer foretaket kan få som følge av klimaendringer?

For å strukturere arbeidet er det laget noen spørsmål eller hypoteser og påstander. Disse er i hovedsak utarbeidet på bakgrunn av egen kunnskaps-, interesse- og erfaringsbasert nysgjerrighet. En hypotese er for eksempel at det generelt sett er stor forskjell i modenhet både på tvers av bransjer, men også i sammenlignbare foretak og ikke minst mellom store og små. Jeg tror også at dette også gjelder for finansbransjen og norske banker. Her kan en årsak være

forskjeller i fokus på risikostyring, modenhet eller prioritering av ressurser. Mindre foretak har muligens ikke så stor tilgang på verken kompetanse eller ressurser. Eller det kan være ulike oppfatninger av vesentlighet på området, at ting tar lenger tid på landet enn i byene? Dette er noen av spørsmålene som jeg ønsker å drøfte i denne oppgaven.

Problemstillingen i oppgaven er: *I hvilken grad inkluderer og vurderer utvalgte finansforetak klimarisiko i sin årsrapportering?*

For å besvare problemstillingen skal jeg gjøre en egen analyse av årsrapporter fra et knippe utvalgte banker og finansforetak. I de tilfellene der selskapene har separate bærekraftsrapporter blir disse inkludert for å få et fullstendig bilde. Denne tilnærmingen er valgt fordi jeg forventer at årsrapporter og eventuelt bærekraftsrapporter inneholder beskrivelser av hvordan klimarisiko blir identifisert og vurdert, og hvordan klimaendringer kan påvirke selskapets virksomhet, infrastruktur, forsyningskjeder eller finansielle resultater. I tillegg vil jeg bruke funn fra andre undersøkelser som er gjort som er ganske sammenlignbare og som kan jeg håper kan bidra til å svare på oppgavens problemstilling. Til slutt vil jeg forsøke å skaffe informasjon fra pensum, litteratur og artikler samt annen forskning som vil være relevant.

Spørsmål og påstander som skal forsøkes å testes ut:

Jo større et finansforetak er desto større er søkelyset på klimarisiko og dermed er dette mer utstrakt og utfyllende beskrevet i rapporteringen.

I hvilken grad kan foretakene vise at vurdering og rapportering av klimarisiko både gjøres for å etterleve reguleringer og forventninger, men også at det kan medføre en konsekvens for selskapets finansielle resultater.

Det er forskjeller i klimarisikorapportering som kan skyldes ulikheter i organisasjonsstruktur og/eller geografisk beliggenhet.

2. Tidligere undersøkelser

Det har vært flere initiativ i arbeidet med klimarisiko i bank- og finanssektoren. I arbeidet med oppgaven har det vært relevant å se på hvilke tidligere undersøkelser som har blitt utført samt forskjellige kartlegginger knyttet til klimarisiko i finansforetak.

2.1 BDOs bærekraftsundersøkelse 2023

BDO har de siste fire årene gjennomført bærekraftsundersøkelsen blant små og mellomstore banker. For 2023 er det sendt ut en undersøkelse til 113 banker der 52 har svart. Det er relevant for denne oppgaven at undersøkelsen viser at det er en tydelig profesjonalisering av bærekraftsarbeid med dedikerte ressurser og bred forankring i ledelsen. For tilsvarende undersøkelse i 2022 var en av konklusjonene at profesjonaliteten ofte henger sammen med størrelsen på banken (BDO, 2022). Dette er også i tråd med en av påstandene som ble presentert i oppgavens innledning. Likevel finner undersøkelsen også at det er tegn til at profesjonaliteten er økende blant små banker. For 2023 oppgir eksempelvis kun 5 prosent av de som rapporterer på bærekraftsarbeid at de ikke følger et rammeverk, sammenlignet med 29 prosent året før (BDO 2023). I følge BDO spiller bankbransjen en nøkkelrolle i transformasjonen til en lavutslippsøkonomi. Og undersøkelsen viser tydelig at dette ikke overlates kun til de store bankene med god tilgang på ressurser, men at også små og mellomstore banker i det norske markedet tar sin del av ansvaret og utnytter sine muligheter.

Hvis man skal være noe kritisk til undersøkelsen kan man stille spørsmål til om utvalget er representativt nok. Omkring halvparten av bankene som har blitt spurt om å delta har ikke svart, og man kan tenke seg at en mulig årsak til det kan være umodenhet på tema. Dersom en høy andel av de som ikke har svart på undersøkelsen ikke har kommet ordentlig i gang med sitt arbeid innenfor klimarisiko vil funnene som er presentert kunne være ganske annerledes.

2.2 Finanstilsynets kartlegging av foretakenes bærekraftsrapportering 2020.

Finanstilsynet har gjennomført en kartlegging av bærekraftsrapportering som er utført av noterte foretak. Hovedformålet med kartleggingen var å få en oversikt over hvordan noterte foretak arbeider med bærekraftsrapportering, hvilken informasjon foretakene rapporterer og hvordan informasjonen presenteres. De viktigste funnene fra kartleggingen var at mange foretak har en bærekraftsstrategi

som er forankret i styret og ledelsen. Det gis i liten grad opplysninger om vurderinger knyttet til vesentlighet og risiko. Videre var det få foretak som opplyste om finansielle konsekvenser av risikoer knyttet til bærekraft og klimaendringer og det er ikke mange som tar hensyn til dette i verdsettelse av eiendeler og forpliktelser. Kartleggingen viste også at rapporteringen av klimarisiko var begrenset og i liten grad tallfestet (Finanstilsynet 2020).

Dette er relevant for oppgaven fordi det var 193 foretak som var gjenstand for kartleggingen og av disse var det 80 foretak som oppga at de gjorde rede for klimaendringer i sin rapportering. Innenfor finans oppga 18 foretak at de inkluderte klimaendringer i sin rapport mot 29 som ikke gjorde det. Selv om kartleggingen ble utført tilbake i 2020 kan undersøkelsen likevel være et greit grunnlag for å kunne svare på oppgavens påstander og hypotese.

2.3 Fremtiden i våre hender

«Etisk bankguide» er et initiativ som er et samarbeid mellom Framtiden i våre hender og Forbrukerrådet. Den sjette utgaven av guiden ble lansert i januar 2023. Prosjektet bak bankguiden kartlegger og poengsetter bankers arbeid med samfunnsansvar, etikk og bærekraft, med fokus på hvilke krav banker stiller til selskapene som de finansierer og investerer i. Finansinstitusjonene som er med i Etisk bankguide er valgt av Framtiden i våre hender og Forbrukerrådet. Utvalget omfatter bevisst banker med svært ulike forretningsmodeller (Framtiden i våre hender/Bowitz, 2023). Det som gjør undersøkelsen ekstra interessant for denne prosjektoppgaven er at store forretningsbanker som DNB og Handelsbanken sammenlignes med mindre banker. I tillegg oppdateres den hvert eneste år. Etisk bankguide i Norge omfatter de seks største bankene, en rekke sparebanker med ulik geografisk tilknytning, samt en etisk bank, innenfor 14 ulike temaområder, deriblant klimaendringer. Innenfor hvert temaområde vurderes bankene ut ifra hvilke bærekraftsprinsipper de anvender for sine investeringer og utlån til bedrifter. Bærekraftsprinsippene er hentet fra internasjonale standarder og konvensjoner, som FNs prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter, OECDs retningslinjer for multinasjonale selskaper og Parisavtalen.

3. Relevant teori og rammeverk

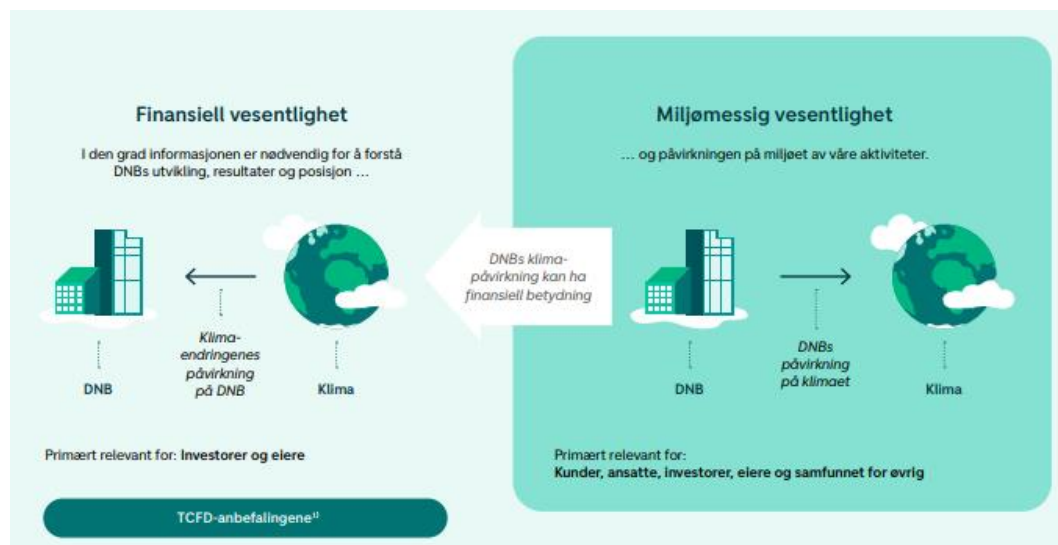
Jeg har forsøkt å finne ut hvilke faktiske krav som stilles til bedrifter når det gjelder rapportering av klimarisiko. Det har inntil 01.01.2023 ikke foreligget

formelle krav til at selskaper skal rapportere særskilt på klimarisiko. Det har likevel vært relevante bestemmelser om krav til rapportering i regnskapsloven. Det følger av regnskapsloven (1999, rettet 2023, § 3-3a), andre ledd, at årsberetningen skal “inneholde en beskrivelse av de mest sentrale risikoer og usikkerhetsfaktorer den regnskapspliktige står overfor”. Det følger også av regnskapsloven (1999, rettet 2023, § 3-3a), sjettede ledd, at bedriften er pliktig til å “opplyse om finansiell risiko som er av betydning for å bedømme foretakets eiendeler, gjeld, finansiell stilling og resultat”. Klimarelatert risiko vil her implisitt være en del av lovkravet, da klimarisiko bør anses som en vesentlig risiko for den finansielle stabiliteten til bankene. Det som kan tale imot er at det er mange selskaper som vil være eksponert for en rekke typer «vesentlig risiko» uten at dette redegjøres for i styrets beretning (Norsk klimastiftelse, 2018). Tidligere funn gjennom undersøkelser nevnt i kapittel 3 peker også i retning av at mindre foretak som for eksempel sparebanker ikke har hatt fokus på temaet enda, og således ikke har forstått klimarisiko som en vesentlig finansiell risiko. I tillegg har ansvarlige myndighets- og tilsynsorgan selv sannsynligvis ikke hatt evne å følge opp klimarisikorapportering uten en eksplisitt formulering i lovverket.

EUs bærekraftsdirektiv, CSRD, som er de nye reglene for bærekraftsrapportering, ble vedtatt i EU i november 2022. Direktivet har regler om hvem som blir rapporteringspliktige, når rapporteringsplikten inntreffer og hvem som kan attestere på bærekraftsinformasjonen. Basert på politiske signaler så langt, antas det at Norge vil følge EU-direktivet med hensyn til hvem som blir rapporteringspliktige og tidspunkter for implementering (PWC, 2022). CSRD erstatter NFRD (Non-Financial Reporting Directive), som i norsk rett er redegjørelsen om samfunnsansvar (regnskapsloven, 1999, rettet 2023, § 3-3 c). For norske finansforetak betyr endringen at det vil kreves mer detaljert spesifisering av informasjonen som foretakene bør rapportere og krav til at de rapporterer i tråd med obligatoriske europeiske bærekraftsstandarder.

Det kan være krevende å sammenligne selskaper og vurdere hvorvidt et selskap arbeider godt med bærekraft. Det er ikke slik at alle bærekraftsutfordringer er like relevante for alle selskaper og hvert enkelt selskap må prioritere hvilke temaer som er viktigst for sin virksomhet. Det vil si temaer som virksomheten har størst innvirkning på, enten det gjelder å redusere negativ påvirkning eller bidra positivt ved å levere løsninger på verdens utfordringer

(DNB 2022). Figuren nedenfor beskriver DNB, men er også relevant for andre selskaper.

Figur 1. Kilde: DNB, årsrapport 2022.

Rapportering av klimarisiko gjøres nemlig på ulike måter. Noen selskaper benytter mange forskjellige rammeverk mens andre bruker få eller ingen. Manglende tydelighet i forventninger og reguleringer over lang tid har medført at det er manglende harmonisering både blant hva som er best practice, men også bruk av prognoser og hvor konkrete eksempelvis mål defineres og fremstilles. Når dette ikke er harmonisert betyr det at det er krevende for selskapene, men også interessentene. Intervjuet som ble gjennomført i forbindelse med prosjektoppgaven bekreftet at det er vanskelig å sammenligne selskaper opp mot hverandre. Det er også utfordringer med at rapportering kan gi lite eller feil innsikt i selskapers kvalitet i klimaarbeidet eller for eksempel utslippsnivå, men i stedet sier rapporteringen mer om grad av rapportering i seg selv. Eller hvor flinke de er til å tilfredsstille ønsker og krav fra ratingselskap. For å illustrere kan et oljeselskap få en god rating og dermed se «grønt» ut. Men fordi selskapet er flinke til å rapportere vil rapporteringen i seg selv ha liten verdi dersom man ønsker vurdere hvilket klimaavtrykk selskapet har. Hvis man ønsker å sammenligne på tvers av sektorer og bransjer kan det derfor være nødvendig å se på utslippstall opp mot sektor og aktivitet fremfor en bokstavscore som ratingselskapene ofte benytter.

For å kunne svare på problemstillingen i oppgaven er det vurdert at det er nødvendig å analysere utvalgte selskaper og sammenligne dem gjennom å bruke

relevante standarder eller rammeverk for rapportering av klimarisiko som kriterier. Kriteriene er valgt ut på bakgrunn av hva som er blitt fortalt i intervjuer en slags best practise, anbefalinger fra aktører som Finans Norge og PWC i tillegg til forventninger fra Finanstilsynet. Hvis foretakene som vurderes inkluderer rapportering etter de fleste av kriteriene vurderes det at det kan indikere en viss modenhet i rapportering av klimarisiko.

Kvaliteten på foretakenes vurderinger og beskrivelser i rapportene er ikke vurdert i analysen. Bakgrunnen for dette blir utdypet i kapittel 4.1.

3.1 Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD)

TCFD er et globalt konsortium bestående av bedriftsledere, investorer og regnskapsførere. Det ble etablert av «the Financial Stability Board» i 2015 og har som formål å lage et rammeverk som skal kunne avdekke selskapers styring, strategi, risikostyring og mål og metoder for evaluering av risiko og muligheter innenfor klima. TCFD er nå det ledende rammeverket for rapportering av klimarisiko og fokus ligger i hovedsak på klimarelaterte opplysninger og ikke på andre ESG-tema (PWC, 2023). Ifølge en statusrapport fra 2022 (TCFD, 2022) støttes TCFD-rammeverket av over 3 800 foretak i 99 land. Av disse er 1 500 finansinstitusjoner. TCFD har også et godt fotfeste i Norge. I forbindelse med utgivelsen av finansnæringens veikart for grønn konkurransekraft i 2018, anbefalte Finans Norge at TCFD burde brukes som rapporteringsstandard for klimarisiko (Finans Norge, 2021). Det samme gjør PWC i sin klimaindeks (PWC, 2022). Finanstilsynet mener også at rammeverket er et godt utgangspunkt for klimarisikorapportering (Finanstilsynet 2019). Tilbake i 2017 publiserte TCFD anbefalinger om et rammeverk for finansiell rapportering av klimarelatert risiko. Der ble det anbefalt konkret at foretak og investorer rapporterer hvordan de tar hensyn til klimarisiko i strategiprosesser, og hvordan risikoen identifiseres, måles og styres.

Siden det har vært manglende «harde krav» har Finanstilsynet allerede i 2019 oppfordret til å rapportere klimarisiko i offentlige rapporter på tilsvarende måte som kredittrisiko, likviditetsrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko (Finanstilsynet 2019). For å kunne gjøre dette er TCFD-rammeverket et godt utgangspunkt fordi det gir en detaljert ramme for rapportering om klimarisiko som er utformet for å hjelpe organisasjoner med å identifisere de finansielle konsekvensene av klimarisiko og muligheter for å tilpasse seg til klimaendringer.

TCFD anbefaler rapportering om klimarisiko i fire hovedområder: styring, strategi, risikostyring og måling/rapportering. Nedenfor er en mer detaljert beskrivelse av de fire områdene med en kort forklaring på hva som forventes beskrevet i rapporteringen.

1. Virksomhetens styring av klimarelaterte trusler og muligheter skal beskrives
 - a) En beskrivelse av styrets oppsyn med klimarelaterte trusler og muligheter
 - b) Ledelsens rolle i vurdering og styring av klimarelaterte trusler og muligheter skal beskrives
2. Aktuelle og potensielle virkninger av klimarelaterte trusler og muligheter på virksomhetens forretninger, strategi og finansiell planlegging skal beskrives
 - a) Hva har virksomheten identifisert av trusler og muligheter på kort, mellomlang og lang sikt
 - b) Betydningen av klimarelaterte trusler og muligheter for virksomhetens forretninger, strategi og finansielle planlegging
 - c) Betydningen av ulike scenarioer, inkludert et 2C-scenario, på virksomhetens forretninger, strategi og finansielle planlegging skal beskrives
3. Hvordan virksomheten identifiserer, vurderer og håndterer klimarelaterte risiko skal beskrives (risikostyring)
 - a) Beskriv prosessene virksomheten benytter for å identifisere og vurdere klimarelatert risiko
 - b) Beskriv virksomhetens prosesser for håndtering av klimarelatert risiko
 - c) Beskriv hvordan prosesser for å identifisere, vurdere og håndtere klimarelatert risiko er integrert i virksomhetens helhetlige risikostyring
4. Rapporter på metoder, mål og parametere som brukes for å vurdere og håndtere klimarelaterte trusler og muligheter
 - a) Beskriv metodene virksomheten bruker for å vurdere klimarelaterte trusler og muligheter i lys av dens strategi og prosesser for risikostyring

- b) Virksomheter bør rapportere på Scope 1, Scope 2, og hvis hensiktsmessig, Scope 3-klimagassutslipp, og de relaterte risikofaktorene
- c) Beskriv målene virksomheten bruker for å håndtere klimarelaterte trusler og muligheter og resultater i forhold til målene

I en artikkel (Nagy & Williams 2021) understrekes det at TCFD-rammeverket gir en standardisert tilnærming til klimarelatert rapportering, og at det kan bidra til å øke kvaliteten og sammenlignbarheten av rapporteringen. Som det beskrives ovenfor så legger TCFD-rammeverket også vekt på å innlemme klimarisiko i selskapenes overordnede risikostyringssystemer og strategier. Artikkelen understreker også at TCFD-rammeverket kan bidra til å øke transparens og ansvarlighet i finansmarkedene, og dermed bidra til å bygge tillit og troverdighet blant investorer og samfunnet generelt.

3.2 Global Reporting Initiative (GRI)

GRI er en internasjonal standard for bærekraftsrapportering som brukes av bedrifter og organisasjoner for å rapportere om en rekke bærekraftsrelaterte temaer, inkludert klimarisiko. Formålet med GRI-standardene er å skape et felles språk for virksomheter og virksomhetens interessegrupper, hvor de økonomiske, miljømessige og sosiale konsekvensene av virksomhetenes drift kan kommuniseres og forstås. Standardene er utformet for å forbedre sammenlignbarhet over landegrensene og sikre kvaliteten på informasjon om de påvirkningene virksomhetene har på omgivelsene. Dette vil igjen muliggjøre større åpenhet og ansvarliggjøring for virksomheter (Regnskap Norge 2019).

Noen av de viktigste fordelene og begrensningene med å bruke GRI til å rapportere om klimarisiko:

Fordeler:

- GRI gir en omfattende ramme for bærekraftsrapportering, som kan hjelpe bedrifter og organisasjoner med å sikre at de rapporterer om alle relevante bærekraftstemaer, inkludert klimarisiko.
- GRI-indikatorer er utformet for å være fleksible, slik at organisasjoner kan tilpasse rapporteringen sin til sin spesifikke situasjon og bransje.

- GRI-rapportering er anerkjent og akseptert av mange interessenter, inkludert investorer, kunder, ansatte og offentlige myndigheter.

Begrensninger:

- GRI er en frivillig standard, så det er ingen garanti for at alle bedrifter og organisasjoner vil bruke den for å rapportere om klimarisiko.
- GRI-indikatorer kan være for generelle til å gi en fullstendig beskrivelse av en bedrifts klimarisiko, så det kan være behov for ytterligere rapportering og analyse.
- GRI fokuserer på rapportering av tiltak og resultater, og gir ikke nødvendigvis veiledning om hvordan organisasjoner skal vurdere og håndtere klimarisiko.

Selv om GRI ikke er spesifikt utformet for å rapportere om klimarisiko, kan det være en nyttig ramme for å sikre at bedrifter og organisasjoner rapporterer om dette emnet som en del av sin bærekraftsrapportering. Det kan imidlertid være behov for ytterligere analyse og rapportering for å gi en fullstendig beskrivelse av organisasjonens klimarisiko og tiltak for å redusere denne risikoen. Generelt sett kan det være lurt å bruke både TCFD og GRI for å få en mest mulig omfattende rapportering om klimarisiko og andre bærekraftstemaer. Virksomheter som allerede publiserer klimainformasjon i tråd med anbefalingene til TCFD og GRI vil ha et fortrinn fordi EFRAG (The European Financial Reporting Advisory Group) har hentet inspirasjon fra blant annet disse initiativene ved utviklingen av de europeiske rapporteringsstandardene. EFRAG har nemlig fått i oppdrag fra EU-kommisjonen å utarbeide forslag til nye standarder for rapportering innen hele ESG-feltet som etter planen skal implementeres i EU med virkning fra 2024, med første rapportering i 2025 (PWC, u.å.).

Rapporteringen kan være en full rapportering etter GRI-standardene eller rapportering på utvalgte deler. En mindre virksomhet vil naturlig nok kunne ha færre forhold å rapportere om enn en større virksomhet som opererer i en kompleks verdikjede (Regnskap Norge, 2019). I kartlegging av foretakene er det begrenset til om de benytter seg av GRI-standarder eller ikke.

3.3 FNs bærekraftsmål

FNs bærekraftsmål, også kjent som Sustainable Development Goals (SDGs), er en samling av 17 mål og 169 delmål som ble vedtatt av FNs medlemsland i 2015. Målene ble utviklet for å skape en felles forståelse av de største utfordringene verden står overfor, og for å sette en kurs mot en bærekraftig og mer rettferdig verden innen 2030. Hvert av de 17 målene er knyttet til ulike utfordringer, som å redusere fattigdom, øke tilgangen til rent vann, bekjempe klimaendringer og sikre fred og rettferdighet.

Bærekraftsmålene er ikke bare rettet mot regjeringer og organisasjoner, men mot alle som bor på jorden. Alle kan bidra til å oppnå målene, og tanken er at det er viktig at alle samarbeider for å skape en bærekraftig og rettferdig verden for alle.

Finansforetak bør rapportere klimarisiko etter FNs bærekraftsmål av flere årsaker:

- Det er økende etterspørsel fra investorer og kunder når det gjelder informasjon om hvordan selskaper håndterer risiko knyttet til klimaendringer og bærekraft. Ved å rapportere klimarisiko i tråd med FNs bærekraftsmål, kan engasjement for bærekraftige investeringer demonstreres og tilliten økes hos investorer og kunder.
- FNs bærekraftsmål representerer en anerkjent global standard for bærekraft og ansvarlige investeringer. Ved å rapportere klimarisiko etter disse målene, kan finansforetak vise at de følger anerkjente standarder og beste praksis for bærekraftige investeringer.
- Klimarisiko kan ha alvorlige økonomiske konsekvenser for finansforetak og deres investorer. Rapportering av klimarisiko i tråd med FNs bærekraftsmål kan hjelpe finansforetak med å identifisere og håndtere risiko knyttet til klimaendringer, og dermed beskytte investorer og selskapenes langsiktige økonomiske bærekraft.
- Rapportering av klimarisiko etter FNs bærekraftsmål kan hjelpe finansforetak med å bidra til å nå de globale bærekraftsmålene. Ved å identifisere risiko og muligheter knyttet til klimaendringer, kan finansforetak bidra til å øke investeringer i bærekraftige løsninger og støtte overgangen til en mer bærekraftig økonomi og samfunn.

I kartlegging av foretakene er det sett etter om FNs bærekraftsmål er kommentert og eventuelt om det er spesifisert hvilket eller hvilke av de 17 målene selskapet ønsker å sette søkelys på.

3.4 EUs taksonomi

EUs taksonomi for bærekraftige aktiviteter ble introdusert som et rammeverk for å avgjøre hvilke økonomiske aktiviteter som kan anses som lønnsomme og bærekraftige, og dermed hjelpe til med å kanalisere kapital til disse aktivitetene. Finansmarkedene er viktige i omstillingen til en lavutslippsøkonomi (regjeringen.no 2023), men det har hittil ikke hatt felles definisjoner av hva som er bærekraftig. Det har gjort det vanskelig for investorer og banker å identifisere bærekraftige investeringer. Målet med taksonomien er å være det verktøyet investorer og selskaper til nå har manglet.

For norske finansforetak betyr dette at de må rapportere om klimarisiko og bærekraft i sine investeringsbeslutninger og forretningspraksis, og at de må overholde EUs taksonomiske kriterier når de vurderer investeringer i bærekraftige aktiviteter.

EU-kommisjonen la frem forslag til EUs taksonomi-forordning i 2018, og etter omfattende debatt og forhandlinger ble forordningen vedtatt i 2020. EU-landene har dermed en forpliktelse til å gjennomføre taksonomien i sin nasjonale lovgivning. EUs taksonomi har også implikasjoner for norsk regulering og lovgivning på området. For å sikre at norske finansforetak overholder EUs taksonomi for bærekraftige aktiviteter trådte en ny lov i kraft 1. januar 2023. Forordningen definerer seks klima- og miljømål som økonomiske aktiviteter kan bidra til oppnåelsen av:

- Redusere og forebygge klimagassutslipp
- Klimatilpasning
- Bærekraftig bruk og beskyttelse av vann- og marine ressurser
- Omstilling til en sirkulærøkonomi, avfallsforebygging og gjenvinning
- Forebygging og kontroll av forurensning
- Verne om og restaurere naturmangfold og økosystemer

For at en aktivitet skal defineres som bærekraftig, må den bidra vesentlig til oppnåelsen av minst ett av målene, og ikke ha betydelig negativ innvirkning på de

øvrige målene. I tillegg må aktiviteten oppfylle minstekrav til sosiale og styringsmessige forhold.

Rapporteringsplikten etter taksonomiforordningen gjelder noterte foretak samt alle banker og forsikringsforetak, som har over 500 ansatte og som regnes som store foretak etter EUs regnskapsdirektiv. Foretak som ikke er omfattet av rapporteringsplikten, står fritt til å rapportere taksonomiinformasjon på frivillig basis. Fordi forskriften trer i kraft 1. januar 2023 er det for regnskapsåret 2022 ikke krav om slik rapportering, men Finansdepartementet har oppfordret norske foretak som blir omfattet av de nye rapporteringspliktene til å inkludere taksonomirelatert informasjon i sine årsrapporter på frivillig basis (regjeringen.no, 2023).

I oppgaven har jeg sett etter om selskapene har inkludert denne informasjonen i sine årsrapporter, noe som kan si noe om modenhet i klimarapporteringen, selv om det da ikke er et krav.

4. Metode

Oppgavens omfang er begrenset til å kun vurdere finansforetak. Dette har flere årsaker. Jeg er i bransjen selv og ser at det både er mest interessant og mest nyttig for besvarelsen å kunne trekke paralleller fra sammenlignbare virksomheter. Men det er delvis også fordi finansbransjen er viktig i omstillingen til redusert klimautslipp. Det kan selvsagt diskuteres om Norges største bank og en liten lokalbank kan sammenlignes med hverandre når det gjelder i hvilken grad man kan være en pådriver, men det antas å være en del likhetstrekk på tross av ulikheter som størrelse og type organisasjon. Men det er i hvert fall slik at i likhet med vesentlige reguleringer innenfor andre områder for etterlevelse, som anthvitvasking, personvern og finansavtaleloven, er eller blir de underlagt noen krav når det gjelder rapportering av klimarisiko. Jeg synes derfor at det er spennende å få mer innsikt i hvordan de ulike selskapene rapporterer og i hvilken grad det er ulikheter.

4.1 Valg av metode

Valg av metode avhenger av målet med forskningen og hvilke ressurser som er tilgjengelige (Silkose, et al, 2021). Hensikten med studien er å finne ut *om* og *i hvilken grad* norske finansforetak vurderer og rapporterer klimarisiko på vegne av seg selv. Oppgaven skal hovedsakelig se på anvendelse av regelverk i den

forstand at det skal vurderes om man rapporterer klimarisiko. I tillegg forsøke å vurdere i hvilken grad rapporteringen foregår. Det kan være utfordrende å si noe om fullstendighet eller hva som er godt nok, men det vil bli gjort et forsøk på å kunne vurdere modenhet. Dette blir gjort basert på i hvilken grad det er benyttet rammeverk og hva som er valgt å ta inn som grunnlag for rapporteringen av klimarisiko. En vinkling som har vært vurdert er å se nærmere på om rapporteringen har god kvalitet. Det kan argumenteres for at kvalitet kan henge sammen med modenhet eller i hvert fall indikere en viss modenhet. En undersøkelse gjennomført av Christensen og Johansen (2022) viser at blant Norges 200 største selskaper oppgis det at kun var 66 som anvendte eksempelvis GRI-standard i sin rapportering. Dette kan tyde på en lav modenhet, men sier ikke særlig mye om kvalitet. På bakgrunn av blant annet dette er det derfor vurdert at siden klimarisikorapportering er en slags modenhetsreise vil det være mer interessant å se nærmere på *om* selskapene rapporterer på klimarisiko fremfor kvalitet i de som faktisk rapporterer.

Vurderinger rundt klimarisiko kommer til uttrykk i selskapers årsrapporter og det er derfor naturlig å bruke disse som kilde til å innhente informasjon. Noen selskaper har egne rapporteringer på bærekraftsrisiko eller lignende som utgis i sammenheng med årsrapporter. I de tilfellene vil det være naturlig å vurdere den rapporteringen på lik linje med tradisjonelle årsrapporter. Det er det hjemmel for å ha separate rapporter i regnskapsloven § 3-3c (1999, rettet 2023) så lenge det opplyses hvor dette finnes offentlig tilgjengelig og at dette publiseres senest samtidig med årsoppgaven. Analysen har bestått i gjennomgang av årsrapporter for året 2022. Formålet med gjennomgangen har vært å få kunnskap som kan bidra til å svare på forskningsspørsmålene som igjen kan bidra til å svare på problemstillingen i oppgaven.

4.2 Datainnsamling

4.2.1 Utvalg

Populasjonen er alle norske finansforetak. Ifølge Brønnøysundregistrene (2021) er et finansforetak et foretak som driver som bank eller er et kreditt-, finansierings-, forsikrings-, pensjons-, betalings-, e-penge- eller et holdingforetak i finanskonsern. Enkelte norske finansforetak dekker tilnærmet alle de nevnte områdene og noen dekker kun ett. For at min undersøkelse skal være

overkommelig og ikke minst relevant for problemstillingen er det tatt et utvalg eller en stikkprøve fra populasjonen. Et viktig spørsmål som man bør ta stilling til når man skal trekke et utvalg fra en populasjon er hvor stort utvalget skal være (Silkose, et al, 2021). Utvalget består av åtte finansforetak; DNB, Storebrand, Sparebank1 SMN, Sparebanken Vest, Andebu Sparebank, Sparebanken Sør, Askim Sparebank og Eidsberg Sparebank. Et av foretakene har ikke inkludert klimarisiko i selve årsrapporten, men rapporterer på klima i en separat bærekraftsrapport. Utvalget er gjort med en pragmatisk tilnærming. Det er flere årsaker til at nettopp disse foretakene ble valgt ut. For å kunne svare opp hypotesene eller påstandene vurderte jeg at det var nødvendig med variasjon både med geografisk beliggenhet, størrelse og type foretak. Det var også en del foretak som ikke hadde sine rapporter tilgjengelig på utvelgelsestidspunktet og for å få et mest mulig oppdatert bilde var det ikke ønskelig å vurdere rapporter for 2021. På den annen side har det vært til vurdering å inkludere 2021, men da for å se utviklingen i rapportering, som for så vidt kunne være interessant. Dette har blitt valgt bort fordi det finnes andre, eksterne undersøkelser som måler utviklingen, f.eks. bærekraftsundersøkelsen til BDO. I tillegg har problemstillingen rundt klimarisiko vært aktuell for finansbransjen i flere år allerede, noe eksempelvis Finans Norge (u.å.) og Finanstilsynet (2019) har kommunisert. Jeg har derfor landet på at en vurdering av nåsituasjonen er vel så godt egnet til å besvare problemstillingen.

For å bekrefte at planlagt metode og fremgangsmåte er fornuftig og relevant er det også gjennomført et intervju. Intervjuet har vært med en fagperson som er analytiker i DNB Asset Management og blant annet arbeider med å innhente klimainformasjon fra selskaper. Intervjuet var til stor hjelp for å forstå kompleksiteten i tema og et bidrag til å planlegge analysen av årsrapportene. I tillegg har det gitt innspill til valg av kriterier. I planleggingsfasen har det også vært sett til en delvis sammenlignbar kartlegging gjennomført av Finanstilsynet i 2022 som har fungert som en inspirasjon for hvordan jeg ønsker å legge opp min oppgave.

Hvorfor er utvalget egnet til å belyse problemstillingen? Hypotesen er at utvalget vil gi en god nok innsikt til å kunne si noe om modenhet i klimarapportering blant norske finansforetak. Utvalget representerer foretak der klimarelaterte forhold antas å være vesentlige for foretakene. I tilfellet som er relevant for denne oppgaven vil det være krevende å konkludere med at utvalget

er representativt for resten av norske finansforetak. Men det er altså gjort et forsøk ved at det er tatt hensyn til variasjon i geografi, størrelse og sammensetning av kunder.

4.3 Datakvalitet

Validitet, eller gyldighet, betyr i hvilken grad man ut fra resultatene av et forsøk eller en studie kan trekke gyldige slutninger om det man har satt seg som formål å undersøke (Store norske leksikon 2021.) Ytre validitet betegner at informasjon som er tatt ut fra et begrenset omfang kan generaliseres, og dermed regnes for å gjelde en større mengde data enn det som ble undersøkt. I dette tilfellet kan det diskuteres hvorvidt undersøkelsen er valid. Er utvalget som er tatt et sannsynlighetsutvalg? Nei, det er ikke lik sannsynlighet for alle å bli valgt ut. Kan man med en bestemt grad av sikkerhet og nøyaktighet si noe om hele utvalget basert på funn i mitt utvalg? Nei, det kan man ikke og dette er en svakhet i min undersøkelse og som det bør tas hensyn til når man skal forsøke å konkludere. Det har blitt gjort et vurderingsutvalg eller et forhåndenværende utvalg som er et utvalg basert på det som er lettest å få tak i og som er for hånden. Ambisjonen er nødvendigvis ikke å si noe om hele populasjonen, men å kunne si noe om de som er valgt ut. Det er viktig å være klar over at man derfor ikke kan uttale seg om hele populasjonen på grunnlag av resultatene i analysen. Likevel har jeg klart å undersøke det som jeg ønsket å få mer innsikt om og sånn sett er kanskje validiteten tilfredsstillende. Det er i hvert fall vurdert at sammen med sekundærkilder vil undersøkelsen være tilstrekkelig for å gi noen interessante funn og noen gode diskusjoner.

Reliabilitet knytter seg til nøyaktigheten i undersøkelsens data, altså hvor pålitelige de er (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2016). Hvis man gjør samme innsamling av data flere ganger og får det samme resultatet betyr det høy reliabilitet. Både populasjonen og utvalget som er nevnt ovenfor er foretak som har eksistert over flere år med utgivelser av tilsvarende rapporter og rapportene tilgjengeliggjøres til offentligheten. Det forutsettes at informasjonen er kvalitetssikret i flere omganger før den er publisert og det bør være liten sannsynlighet for at den inneholder vesentlige feil. Det kan dermed vurderes at datamaterialet har god reliabilitet.

4.4 Hvordan er dataene tolket og analysert?

Årsrapportene er gjennomgått for å se om de tilfredsstillende kriteriene som er valgt ut og som er presentert i kapittel fire. Kriteriene er ganske konkrete for at de skal måle etterlevelse. Men det er i tillegg lagt opp slik at det også skal forsøkes å måle modenhet. Det er laget en enkel tabell i excel for å sammenligne foretakene. Det er lagt inn kommentarer der det er hensiktsmessig, mens enkelte målepunkter er ja/nei. Målepunkter som er binære er der for å redusere subjektiv vurdering, men der det ikke kan svares ja eller nei vil det være en viss grad av skjønn eller min oppfatning som vil være gjeldende. Informasjonen i årsrapportene er vurdert fra et brukerståsted, og med vekt på om informasjonen som gis er relevant, konsistent, fullstendig og vesentlig. Informasjonen som gis i årsrapportene om klimarelaterte forhold er ikke etterprøvd. Det vurderes at der man krysser av for ja/nei vil det være en høy grad av reliabilitet. Der det legges til grunn skjønn vil det være en lavere reliabilitet. Figuren nedenfor er et utklipp av testarket som er laget og illustrerer målepunkter og nivå for vurderinger.

RISIKOSTYRING - Hvordan virksomheten identifiserer, vurderer og håndterer klimarelaterte risiko skal beskrives						
a) Beskriv prosessene virksomheten benytter for å identifisere og vurdere klimarelatert risiko.	a) ok	a) ok	Ja, utfyllende og systematisk			a) ok
b) Beskriv virksomhetens prosesser for håndtering av klimarelatert risiko	b) ok	b) vægt				b) ok
c) Beskriv hvordan prosesser for å identifisere, vurdere og håndtere klimarelatert risiko er integrert i virksomhetens helhetlige risikostyring.	c) ok	c) vægt	besvart på alt	nei	ok	c) ikke integrert enda
MÅL OG METODER - RAPPORTER PÅ METODER, MÅL OG PARAMETERE (METRICS AND TARGETS) SOM BRUKES FOR Å VURDERE OG HÅNTERE KLIMARELATERTE TRUSLER OG MULIGHETER.						
a) Beskriv metodene virksomheten bruker for å vurdere klimarelaterte trusler og muligheter i lys av dens strategi og prosesser for risikostyring.			Ja, utfyllende og systematisk			
b) Virksomheter bør rapportere på Scope 1, Scope 2, og hvis hensiktsmessig, Scope 3- klimagassutslipp, og de relaterte risikofaktorene.	a) ok	a) ok	besvart på alt.			
c) Beskriv målene virksomheten bruker for å håndtere klimarelaterte trusler og muligheter og resultater i forhold til målene.	b) ok	b) ok	Veldig konkret og målbart på mål	nei	ok	a) ok
	c) ok	c) ikke ok				b) ok
						c) ikke satt for 2023
SCENARIOANALYSE					ja	nei
Taksonomiinformasjon (frivillig for 2022)	ja	nei	ja	nei	ja	nei
I hvilken grad har foretaket kommentert/identifisert taksonomien i 2022-rapporten?	ok	ok	ok	nei	ok	ok
Benytter foretaket seg av GRI-standarder?	ja	ja	ja	ja	ja	ja

Figur 2. Opphavsrett: oppgaveforfatter.

4.5 Vurderinger

I oppgaven har jeg valgt å benytte meg av både primærdata og sekundærdata. Sekundærdata er data som allerede finnes, og som har blitt samlet inn for andre formål (Silkose, et al, 2021). Selv om formålene er ulike for min oppgave har jeg vurdert at disse er såpass nær beslektet at de er relevante også *for* å kunne svare på min oppgaves problemstilling. Det er viktig å være klar over feilkildene som finnes ved å bruke sekundærdata. Det kan være brukt upresise spørsmål, ledende spørsmål, man kan ha intervjuet feil person eller man kan ha tolket svarene på feil måte (Silkose, et al, 2021).

Primærdata er i denne sammenhengen observasjonsdata. Observasjonsdata er en strukturert måte å samle data om noe eller noen på uten direkte kommunikasjon. Observasjonene kan vanligvis være både primære og sekundære data. Som hovedregel brukes observasjon bare for å måle atferd. Noen ganger kan bruk av observasjon gi mer pålitelige og gyldige mål enn bruk av kommunikasjon (Silkose, et al, 2021). Jeg har vurdert at rapportering av klimarisiko er en atferd og at observasjon av årsrapportering er en farbar vei å gå for å løse oppgaven. Siden andre undersøkelser har benyttet andre metoder kan min fremgangsmåte være et interessant supplement for å belyse problemstillingen og det kan forhåpentligvis være en styrke for mitt studie.

5. Resultater og diskusjon

I dette kapittelet skal jeg presentere funn fra analysen av årsrapportene. Jeg vil strukturere funnene etter de kriteriene som er satt for å gjøre det oversiktlig. Deretter skal jeg forsøke å svare på forskningsspørsmålene eller påstandene som ble presentert i innledningen. Jeg vil benytte funn fra analysen, sekundærkilder og annen teori eller litteratur.

5.1 Resultater fra analysen

5.1.1 TCFD

Det er vurdert om og i hvilken grad foretaket har benyttet seg av TCFD-rammeverket, som er et forsøk på å harmonisere klimaberegninger for alle selskap. Av åtte foretak har er det fem som har tatt det i bruk og beskrevet dette i sin årsrapport. Av de fem er det ett foretak som har en egen TCFD-rapport i stedet for å inkludere dette i selve årsrapporten. Selv om analysen ikke skulle vurdere kvaliteten i selve rapporteringen kan det likevel nevnes at det er variasjoner i modenhet. Dette ser man for eksempel under målbeskrivelser at enkelte foretak ikke har definert dette enda eller at det er vage beskrivelser av prosesser der klimarisiko skal være integrert som en del av risikostyringen. Dette kan indikere at det er vanskelig å sette mål og ikke minst måle de målene som settes. Tre av foretakene kan sies å ha en vesentlig høyere modenhet enn de øvrige og dette er også de tre største basert på økonomisk totalresultat for 2022.

5.1.2 Global Reporting Initiative (GRI)

Seks av åtte foretak i analysen benytter seg av rapportering etter GRI. Det er de to minste bankene basert på årsresultat som ikke nevner GRI i sin årsrapport. Det presiseres at det ikke foretatt en vurdering av fullstendighet, hensiktsmessighet eller kvalitet i vurderering av rapporteringer etter GRI.

5.1.3 FNs bærekraftsmål

Seks av åtte foretak i analysen har nevnt FNs bærekraftsmål i sin årsrapport og forteller at de støtter dette arbeidet. Det er også her to av de minste bankene som ikke har valgt å legge til grunn FNs bærekraftsmål for sin virksomhet. Fem foretak har spesifisert hvilke av målene som de finner relevante for sin virksomhet og som de ønsker å fokusere på. Dette betyr at de har tatt et aktivt valg, noe som tyder på en viss modenhet.

5.1.4 EUs taksonomi

Som beskrevet tidligere er det ikke et krav om rapportering etter EUs taksonomi for 2022, men dette kan gjøres på frivillig basis og er også en oppfordring fra Finansdepartementet.

I analysen er det observert at seks av foretakene har kommentert taksonomien i sine årsrapporter. Eidsberg Sparebank og Askim Sparebank har ikke valgt å nevnte dette i sine rapporter. DNB, Storebrand og Sparebanken Vest har også inkludert faktisk taksonomiinformasjon i årsrapportene. Dette er også de tre største foretakene i analysen.

5.2 Forsknings spørsmål

5.2.1 Jo større finansforetaket er desto større er søkelyset på klimarisiko og dermed er dette mer utstrakt og utfyllende beskrevet i rapporteringen.

Denne påstanden kan besvares ut ifra analysen som er utført. De tre største foretakene som er inkludert i undersøkelsen har inkludert både TCFD, GRI-standarder, FNs bærekraftsmål og frivillig taksonomiinformasjon i sin årsrapportering for 2022. Bruk av ord og begrep som «klima» og «klimarisiko» i årsrapportene kan også gi en indikasjon på hvilket søkelys man har på tema og de samme tre foretakene er også blant de som har benyttet seg mest av ordene.

Figur 3. Opphavsrett: oppgaveforfatter.

Både denne enkle analysen og sammenligningen av årsrapporteringen er sammenfallende med det som tidligere har vært trukket frem som størrelse på foretaket og geografisk beliggenhet og at dette er en fellesnevner for modenhet hva gjelder fokus på klimarisiko. Resultatene er dermed som forventet og i tråd med hypotesen eller påstanden. Spørsmålet er om dette også stemmer overens med andre undersøkelser.

I følge bærekraftsundersøkelsen til BDO for 2023 anses en bank å ha en moden organisering av bærekraftsarbeidet dersom banken har en 100 prosent separat stilling for bærekraft eller dersom banken har en egen bærekraftskomite/utvalg. Det anses videre at banken har en enkel organisering dersom ingen har et formelt ansvar for bærekraftsarbeidet eller kun en person har bærekraft som tilleggsoppgave uten støtte fra andre ressurser i banken. Undersøkelsen avdekker at størrelsen på banken korrelerer med modenhet i organiseringen, men det poengteres samtidig at flere mindre banker med moden organisering også er langt fremme på en rekke av områdene i undersøkelsen. Det observeres videre at de større bankene og bankene med moden organisering har kommet lengre i strategiarbeidet, og en vesentlig andel av de større bankene oppgir å ha utarbeidet en egen strategi for bærekraft som er offentlig publisert. TCFD krever at skal det gis informasjon om «scope 1, 2 og 3». Scope 1 er alle direkte utslippskilder der organisasjonen har operasjonell kontroll. Scope 2 er indirekte utslipp relatert til innkjøpt energi, elektrisitet og fjernvarme/kjøling der organisasjonen har kontroll. Scope 3 er derimot en valgfri rapportering av

indirekte CO2-utslipp fra innkjøpte varer og tjenester i verdikjeden til foretaket (DNB 2022). Her har naturlig nok ikke organisasjonen full kontroll, men kan gjennom sin rapportering forsøke å styre leverandører og andre interessenter i verdikjeden. BDO sin undersøkelse finner at ingen av de minste bankene rapporterer på verken scope 1, 2 eller 3 og vurderer at dette er uheldig blant annet fordi det gjør det vanskelig for bankene å være en pådriver for omstilling hos kundene sine i det lokale næringslivet. Rapporteringen vil sannsynligvis inngå i kommende rapporteringskrav og de minste bankene får dermed et større gap å tette enn de større bankene.

I Etisk bankguide som omfatter de seks største bankene, en rekke sparebanker med ulik geografisk tilknytning, samt en etisk bank som er ganske liten (Cultura Bank), vurderes det hvor godt bankene følger sine retningslinjer i praksis innenfor 14 ulike temaområder, deriblant klimaendringer. Siste undersøkelse viser at de fleste bankene som opererer i Norge fortsetter å forbedre sine retningslinjer innen samfunnsansvar, etikk og bærekraft for sin virksomhet (Framtiden i våre hender/Bowitz, 2023). Innenfor temaområdet klimaendringer er det med noen få unntak svakere etterlevelse enn gjennomsnittet for alle 14 områder. Store virksomheter som Nordea og Sparebank 1 SMN ligger dårligst an, mens en liten bank som Cultura Bank scorer høyest. De øvrige selskapene ligger «midt på treet». Ut ifra denne undersøkelsen er det utfordrende å svare veldig konkret på forskningsspørsmålet, men det kan i hvert fall synes at fokus på klimarisiko er sterkere enn tidligere, noe som er i tråd med bærekraftsundersøkelsen til BDO.

Christensen og Johansen (2022) har i sin undersøkelse vurdert etterlevelse, riktignok begrenset til GRI-standardene. Undersøkelsen har inkludert Norges 200 største selskaper og forskningen har sett nærmere på de selskapene som hevder at de benytter GRI i sin rapportering. Vinklingen har inkludert om de faktisk etterlever den frivillige standarden som de oppgir at de bruker. Det som gjør denne undersøkelsen interessant, er at den kan bidra til å støtte påstanden ovenfor fordi den også har sett på om selskapenes størrelse har en betydning for samsvaret med GRI. Et høyt resultat på samsvar med GRI kan innebære både et søkelys på klimarisiko, men også at rapporteringen er utfyllende. Resultatene fra undersøkelsen stiller seg bak påstanden om at større selskaper rapporterer bedre enn mindre selskaper. For å utdype har forskningen stilt spørsmål til hvorfor det kan være slik. For å forklare er det pekt på at større selskaper kan ha høyere

legitimitetsrisiko som igjen krever et større fokus. Legitimitetsteorien predikerer selskapenes atferd på bakgrunn av hvordan de ønsker å bli oppfattet av samfunnet (Melting & Tungen, 2012). Store selskaper er mer synlig og vil derfor oppleve en større legitimitetsrisiko enn mindre selskaper. Og som følge av økt legitimitetsrisiko vil trolig større selskaper i motsetning til mindre selskaper bruke bærekraftsrapportering som et strategisk virkemiddel for å håndtere legitimitetsrisikoen (Baksaas et al., 2021).

I den grad det er relevant å se til utlandet så er det interessant at 83 av de 100 største selskapene i USA rapporterer «bærekraftsinformasjon» på frivillig basis (Nagy & Williams, 2021). De har sett at det kan være lønnsomt på sikt, eller ha en finansiell verdi å vurdere klimarisiko. Men det opplyses i artikkelen til Nagy og Williams (2021) at det er utfordringer med at kvaliteten ikke er god nok. Det pekes på at en årsak kan være at det i liten grad benyttes standardiserte rammeverk. Dette gjør at det er utfordrende å sammenligne med hverandre i tillegg til at investorer og andre interessenter ikke kan være helt sikre på hva de skal gjøre med informasjonen. Hvis vi skal sammenligne med egen analyse er det indikasjoner på at de har begynt i en annen ende enn de norske finansforetakene som enten benytter rammeverk som er «best practise» eller ikke rapporterer i det hele tatt. Men det er klart, det er usikkert på om man kan trekke konklusjoner på å sammenligne små norske lokalbanker med noen av de største selskapene i USA. Likevel kan det vært å ta med seg at artikkelen foreslår enkelte tiltak for å forbedre klimarapportering, for eksempel at det bør brukes etablerte standarder og retningslinjer og at klimarisiko integreres i selskapenes risikostyringssystemer. Dette er i tråd med anbefalinger som jeg kommer tilbake til i kapittel 6.

5.2.2 I hvilken grad kan foretakene vise at vurdering og rapportering av klimarisiko både gjøres for å etterleve reguleringer og forventninger, men at det også kan medføre en konsekvens for selskapenes finansielle resultater?

Finanstilsynets gjorde i 2020 en kartlegging av bærekraftsrapportering blant 193 noterte foretak i Norge. Rapporten beskriver blant annet at rapportering av klimarisiko er begrenset og at det er få foretak som opplyser om finansielle konsekvenser av risikoer knyttet til bærekraft og klimaendringer, eller tar hensyn til dette i verdsettelsen av eiendeler og forpliktelsler. Dette samsvarer med undersøkelser utført av Nag og Claussen (2020) som har kommet frem til at de

store sparebankene forstår klimarisiko som en kredittrisiko, og dersom denne risikoen ikke blir hensyntatt kan det føre til finansielle tap for banken. Videre har de funnet at de mindre sparebankene ikke i like stor grad anser klimarisiko på lik linje med andre risikofaktorer, men at de sammenfatter klimarisiko med bærekraft eller samfunnsansvar. Finanstilsynet er ganske klare i sin rapport om Informasjon om klimarelaterte forhold i årsrapportene (2022) der de sier at klimarelaterte forhold er relevante for regnskapene og at risikoene og mulighetene kan påvirke verdien på eiendeler og forpliktelser. I tillegg kan det påvirke resultater og fremtidige kontantstrømmer. Videre står det at opplysningene som skal gis må være ut ifra brukernes behov for å forstå klimarelaterte forholds relevans og påvirkning på regnskapet.

I analysen av de åtte bankene er det ingen av kriteriene som er valgt ut som direkte kan svare på spørsmålet ovenfor. Teoretisk sett kan foretakene være kjempegode på styring av klimarisiko uten at dette nevnes i årsrapportene. Men gitt oppmerksomheten som tema har hatt i noen år, så kan man tenke seg til at god styring av klimarisiko ville være noe som man svært gjerne ønsket å formidle til interessenter. Selv om det kan være tidkrevende, kostbart og innebære en høy grad av usikkerhet å jobbe med klimarisiko, vil de som gjør dette arbeidet ordentlig oppnå økt motstandsdyktighet og få et viktig konkurransefortrinn samt øke sin attraktivitet overfor investorer (Enova 2023). På den annen side argumenterer Nag og Claussen (2020) for at enkelte banker er i konkurranse med hverandre og derfor ikke nødvendigvis er villig til å dele altfor mye informasjon. Men at de på tross av konkurransesituasjonen bør innse at det er mer tungtveiende med et samarbeid og informasjonsdeling på tvers. Denne siste påstanden er mer som en anbefaling, men kunne være interessant å teste ut på et senere tidspunkt.

Vi kan også se problemstillingen i lys av hva som er styrets ansvar. I Styreboken (PWC, 2023) kan vi lese at noe av de viktigste som styret er ansvarlig for er å sikre at foretaket driftes på en levedyktig måte, både på kort og lang sikt. Som det er forklart tidligere i oppgaven er det mange som mener at styring av klimarisiko er sentralt for å kunne være godt rustet finansielt i hvert fall på lang sikt. TCFD (2017) er tydelig på at styret som minimum skal gjøre en vurdering av aktuelle og mulige virkninger av klimarelaterte trusler og muligheter på virksomhetens forretninger, strategi og finansiell planlegging. TCFD og for så vidt også GRI er frivillige rammeverk, men ny lovgivning på området vil i enda sterkere grad enn nåværende krav og anbefalinger formalisere styrets ansvar

relatert til bærekraft. Prinsippene for styring og kontroll innenfor samtlige bærekraftstemaer, inkludert klimarisiko, må beskrives gjennom ekstern rapportering. Styret har en ledende rolle i strategiarbeidet og må sikre at alle vesentlige temaer knyttet til bærekraft integreres i selskapets strategi. Styret skal sikre at det er satt kvantifiserbare mål og at det rapporteres konsistent på hvordan selskapet leverer på måloppnåelse over tid (PWC, 2023). I en forelesning om risikostyring 31. oktober 2022 ble det utdypet at det er og hvorfor det er sentralt å ha en god virksomhetsstyring som gjennom tydelig strategi og målsetninger bidrar til at et selskap får bedre drift med økt verdi. Risikostyring skal blant annet bidra til en hensiktsmessig betryggelse og er en forutsetning for måloppnåelse (IIA Norge, 2018). I sum er det svært tydelig at både nåværende og fremtidige reguleringer i tillegg til frivillige rammeverk knytter finansielle konsekvenser og måloppnåelse tett sammen med risikostyring. Klimapåvirkning er en risiko som bør være naturlig å inkludere og selv om styreboken til PWC flere ganger nevner bøter og sanksjonering fra myndigheter som en betydelig konsekvens på generelt manglende etterlevelse, så kan det forstås at god klimarisikostyring ikke bare reduserer risiko for bøter, men at man også bør se det i sammenheng med selskapets egne finansielle resultater. Sån sett bør bedriftene selv ha en direkte egeninteresse på området.

Spørsmålet er ikke veldig enkelt å være svare helt bastant på. Som jeg har forsøkt å redegjøre for; etterlevelse av rammeverkene som er tatt med i prosjektoppgaven vil i hovedsak legge til rette for at man er i tråd med både krav og forventninger. I tillegg, og ikke kun som følge av, vil en god styring av klimarisiko også bidra positivt til finansielle resultater, i hvert fall på sikt. Det er dermed ikke sagt at fokus på klimarisiko alene vil gjøre det, men at det er en risiko som må inkluderes på lik linje med øvrige risikoelementer og som absolutt krever styrets oppmerksomhet. Det er tre av åtte banker i analysen som ikke nevner TCFD i sin årsrapport med et eneste ord. Det kan bety at styrene i disse bankene ikke har sett sammenhengen mellom klimarisiko og finansiell risiko eller forstått klimarisiko som en vesentlig finansiell risiko. Dette samsvarer ikke med resultatene i BDOs bærekraftsundersøkelse fra 2020, hvor det ble konkludert med at bankene selv virket å ta initiativ til tross for manglende «harde krav» fra myndighetene. Men som det er tatt forbehold for tidligere i oppgaven kan det være at det er nettopp «mine» tre banker og tilsvarende med lav modenhet som ikke har valgt å svare på undersøkelser som BDOs bærekraftsundersøkelse.

5.2.3 Det er forskjeller i klimarisikorapportering som kan skyldes ulikheter i organisasjonsstruktur og/eller geografisk beliggenhet.

Påstanden er stilt for å forsøke å forstå hvorfor det er ulikheter i klimarisikorapportering. Man kan tenke seg at bransjen er lik, det kan være andelsmessig lik konsentrasjon mellom personkunder og bedriftskunder. Videre kan bankene kan også ha relativt sett lik kredittrisiko, i hvert fall på personkundesiden der kundene kan være spredt utover til byer og andre steder enn i bankens geografiske kjerneområde. Endringer i klima burde kunne påvirke selskapet på tilnærmet samme måte. I min egen analyse er det tre av åtte banker som ikke har rapportert etter TCFD. Et fellestrekk ved disse er at de alle er mindre lokalbanker som er lokalisert utenfor de største byene. De øvrige fem bankene har enten sitt hovedkontor eller største del av sin virksomhet i de største byene som Oslo, Trondheim, Bergen og Kristiansand.

Finnes det noen faktorer som kan settes i sammenheng med geografisk beliggenhet og manglende rapportering av klimarisiko? Nag og Claussen utførte i 2020 en kvalitativ undersøkelse blant sparebanker. En av hovedutfordringene som ble trukket frem var sparebankenes ressurskapasitet, spesielt med tanke på kostnad og kompetanse. Denne utfordringen ble særlig nevnt av de mindre sparebankene. Det ble påpekt at tilgangen til kompetanse er krevende og at sparebanker med plassering på små steder kan ha større problemer med å innhente attraktiv arbeidskraft med kompetanse på klimarisiko enn banker som er plassert i de største byene. Fra undersøkelsen kan det også trekkes frem at små banker generelt har mindre ressurser, og har derfor ikke kommet like langt i arbeidet med klimarisiko. Det trekkes frem av et utvalg respondenter, at de ikke ønsker å gå foran i arbeidet, men i stedet avvente til andre har kommet opp med løsninger. Dette funnet samsvarer ikke med resultatene i bærekraftsundersøkelsen til BDO for 2023. Der ble det konkludert med at det ikke var kun de store bankene som spilte en nøkkelrolle i transformasjonen, men at også små og mellomstore norske banker tar sin del av ansvaret i større grad enn tidligere. Dette avviket kan nyanseres og trenger ikke være en fasit. Undersøkelsen til Nag og Claussen er fra 2020 og BDOs bærekraftsundersøkelse fra 2023. Det kan ha skjedd en vesentlig endring i oppmerksomhet rundt klimarisiko i den perioden som kan gjøre at sistnevnte gir et riktigere bilde i dag. På den annen side inkluderer grunnlaget til resultatene i bærekraftsundersøkelsen til BDO kun omkring halvparten av bankene som ble spurt om. Som det er påpekt i kapittel 3.1 kan en av flere mulige

forklaringer til det være umodenhet i håndtering av klimarisiko blant de resterende bankene. For å nyansere ytterligere så kan min egen analyse av åtte utvalgte banker og finansforetak langt på vei bekrefte at bildet som tegnes i forskningen til Nag og Claussen (2020) fremdeles stemmer med at det er knapphet på ressurser og tilgang til kompetanse blant mindre banker lokalisert utenfor de største byene.

Hvis vi skal se om det er en sammenheng mellom hvordan selskapet er organisert og hvordan det rapporteres på klimarisiko finner vi at i to av de tre bankene som ikke har inkludert klimarisiko i sin årsrapportering innehar banksjef/øverste leder det samlede ansvaret for risikostyring. I de øvrige virksomhetene er enten risikostyring et eget konsernområde eller ansvaret er delegert vekk fra øverste leder. Det er vanskelig å tenke seg at en daglig leder bruker mye av sin tid på risikostyring og ved at ansvaret ikke er tydelig delegert medfører det en risiko for at det vil være områder som ikke blir fanget opp. Vi har sett at det er viktig å inkludere klimarisiko i risikostyringen og at den bør vurderes på lik linje med andre vesentlige risikoer. Undersøkelsen kan derfor tyde på at de mindre bankene ikke har en tilfredsstillende risikostyring, de har i hvert fall ikke fanget opp viktigheten av å rapportere klimarisiko og inkludert denne som en vesentlig risiko i sine vurderinger.

Kompetanse om klimarisiko har vi sett at er etterspurt og siden området er relativt nytt kan man tenke seg at det er knapphet på tilgjengelige ressurser. Og tilgang på kompetanse og ressurser kan påvirke selskapenes evne til å iverksette effektive styrings- og kontrollmekanismer for klimarisiko (Nag & Claussen, 2020). Fra et styreperspektiv bør muligens styret utfordre daglig leder på kompetanse innenfor klimarisiko. Ifølge styreboken (PWC, 2023) krever nyere lovgivning i økt grad at styret ikke lenger kun skal forbindes med økonomisk forsvarlighet. Det vektlegges fremover at styrene skal inneha også andre oppgaver som for eksempel være oppdaterte på stadig mer omfattende krav til ulike agendapunkter rundt bærekraft. Utviklingen innebærer også nye behov for sammensetningen av styret og den kompetansen styret som kollegium besitter.

6. Anbefalinger

Klimaendringer foregår raskt og det er allmenn kjent at dette er menneskeskapt og forhåpentligvis noe mennesker også kan påvirke til at utviklingen bremser opp. Alle norske finansforetak er eksponert mot klimarisiko som kan oppstå som direkte eller indirekte resultater av endringer i klimaforholdene og kan omfatte

både fysiske og overgangsrelaterte utfordringer. Rapportering av klimarisiko angår eller kommer til å angå alle innen nær fremtid. Rapportering av klimarisiko kan også knyttes opp mot samfunnsansvar som handler om hvordan virksomheter tar hensyn til og tar ansvar for sine påvirkninger på samfunnet og miljøet. Det er derfor ingen tvil om at det både anbefales og forventes at norske selskaper og i dette tilfellet norske finansforetak tar dette på alvor.

For å lykkes med integrering av klimarisiko i kjerneprosesser er det behov for å utvide klimakompetanse og sikre kapasitet i finansnæringen til implementering. Endringen skjer raskere og mer effektivt når styrene og ledelsen har kunnskap (Finans Norge, 2018). Finans Norge har også identifisert utfordringer og hevder at den viktigste er at selskaper ikke er gode nok til å inkludere klimarisiko i virksomhetsstyringen. Dette samsvarer med egne antagelser etter å ha gjennomført analysen og studert andre rapporter og sekundærundersøkelser. Selv om flere har startet arbeidet med å inkludere og innlemme klimarisiko i virksomheten er det fremdeles en vei å gå.

PWC (2022) hevder at beste praksis for håndtering av klimarisiko består av fem konkrete elementer og interessant nok skaper fire av disse grunnlag for rapportering i tråd med TCFD. De er også enige i at det bør etableres en tydelig styringsstruktur for overvåking og håndtering av klimarisiko. Klimarisiko krever en kontinuerlig oppfølging som er forankret i selskapets styre og ledelse og tydelige rutiner og ansvarsområder er suksessfaktorer for å få en hardfør styringsstruktur. Videre anbefales det at selskaper tallfester risikoer og muligheter. Dette får støtte i litteratur som det er redegjort for i kapittel 5.4. Selv om dette er krevende vil det skape et mer robust beslutningsgrunnlag for strategiske grep (PWC, 2022). Ut i fra klimarisikoanalysen kan det etableres en handlingsplan som bør være tett knyttet til de tallfestede resultatene i analysen. I tillegg bør den være en integrert del av selskapets helhetlige strategi og ha egne KPI'er. Til slutt mener PWC (2022) at selskapene bør samle resultatene fra analysen for å levere konsistent og transparent rapportering i tråd med TCFD-anbefalingene. Ved å følge disse stegene og samle inn annen relevant informasjon, avdekket i en god klimarisikoanalyse, vil man være i stand til å svare ut alle anbefalingene i TCFD-rammeverket og dermed sikre konsistent, transparent og kvalitetsrik rapportering på klimarisiko.

I undersøkelsen som er gjort kan vi kjenne igjen flere av anbefalingene hos noen av selskapene, og at de har kommet langt på vei. I andre selskaper er det fremdeles mye arbeid som gjenstår.

7. Konklusjon

Problemstillingen som er forsøkt å svare på i denne oppgaven er:

I hvilken grad inkluderer og vurderer utvalgte finansforetak klimarisiko i sin årsrapportering?

For å svare på problemstillingen har jeg gjennom studien tatt utgangspunkt i tre forskningsspørsmål eller påstander. Dette har gitt følgende svar:

1. Ja, det er større sannsynlighet for et større søkelys på klimarisiko og dermed mer utstrakt og utfyllende beskrivelser i årsrapporteringen. Dette har noen nyanser, men i hovedsak stemmer påstanden. Dette har funnet støtte både i egen analyse av åtte utvalgte finansforetak, men også i legitimitetsteori. Som følge av økt legitimitetsrisiko vil trolig større selskaper i motsetning til mindre bruke bærekraftsrapportering som et strategisk virkemiddel og har mer å tape fordi de er mer opptatte av hvordan de ønsker å bli oppfattet i samfunnet.
2. Det har vært mer utfordrende å konkludere på at foretak rapporterer klimarisiko både for å etterleve reguleringer og forventninger og også fordi de ser at det kan utgjøre en konsekvens på de finansielle resultatene. Det er funnet at de større bankene har forstått at det er en sammenheng mellom klimarisiko og kredittrisiko og at de mindre bankene i større grad enn finansiell risiko ser klima som en del av bærekraft eller et samfunnsansvar. Det fremheves blant både PWC og Finans Norge at det er rom for forbedringer når det kommer til å inkludere klimarisiko i selskapenes risikostyring og at dette bør være et utgangspunkt for både å sette mål, utarbeide tiltak og sikre tilfredsstillende rapportering.
3. Det viser seg at ikke bare hvordan selskapene er organisert, men også geografisk beliggenhet påvirker klimarisikorapportering. Små selskaper

har oftere mindre ressurser og dette kan påvirke både risikostyring generelt og klimarisikohåndtering spesielt. Risikostyring er som regel bedre organisert i større selskaper der man i større grad kan delegerer ansvar. Det er også observert at ansatte med spesialkompetanse som i hvert fall innenfor ESG og klima til nå har vært, er mindre tilgjengelig utenfor de største byene. Tilgang på kompetanse og ressurser påvirker selskapenes evne til å iverksette effektive styrings- og kontrollmekanismer for klimarisiko og dette gjenspeiles også i analysen som er gjennomført.

7.1 Svar på problemstillingen

Det er stor strekk i laget både når det kommer til å inkludere klimarisiko i årsrapportene. Når dette knapt nok nevnes med et ord er det vanskelig å vurdere omfanget da dette blir lik null. De største bankene har kommet lengst i dette arbeidet og de minste har en lang vei å gå. Noen banker har tatt dette noe lettvt, men med økte reguleringer blir de nødt til å ta dette på alvor. Dette vil forhåpentligvis bidra til sunnere økonomi på lang sikt for det enkelte selskap, men også bevissthet rundt utslipp, både på egne og kundenes vegne.

7.2 Kritikk til oppgaven

Reguleringer er i rask bevegelse og i løpet av året som studien har vart kan det ha kommet til noe som ikke er fanget opp. Jeg må også si at det har vært utfordrende å få oversikt over hva som er krav og hva som er forventninger. Det er heller ikke lett å orientere seg rundt det som kommer; når kommer det, hvem gjelder det for og hva kreves. Jeg har derfor gjort et beste estimat når jeg har valgt ut hva som skal kommenteres i oppgaven og hva som skal tas med av kriterier og annet. Jeg tar derfor et forbehold om at alt ikke er fullstendig. Det er likevel gjennomgått mye litteratur i form av artikler, forskning og undersøkelser så det meste antas å være relevant. Ambisjonen med oppgaven har vært å lære mest mulig om et viktig tema slik at jeg også kan lære bort. I tillegg har jeg ønsket å trekke frem interessante spørsmål som skaper grunnlag for god diskusjon.

Når det gjelder innhenting av data har jeg funnet det tilstrekkelig å gjøre en enkel analyse som jeg mener har gitt godt grunnlag for å dekke ambisjonen. På den annen side kunne det gitt enda mer innsikt med dybdeintervjuer. Dette kunne vært et supplement som ville satt meg bedre i stand til å forstå først og fremst hvorfor de mindre bankene ikke rapporterer klimarisiko.

Litteraturliste

Baksaas, K. M., Fallan E., Meidelsen, K. H. R., Stenheim, T. og Stephansen, S. W. (2021). *Miljørapportering i foretak som produserer vindkraft.*

<https://nye.econa.no/faglig-oppdatering/medlemsbladet-magma/7-2021/miljorapportering-i-foretak-som-produserer-vindkraft/>

BDO (2022). *Bærekraftsundersøkelsen 2022. Rapport om bærekraftsarbeid blant små og mellomstore banker.* Hentet fra <https://www.bdo.no/nb-no/bransjer/bank-forsikring-og-finans/baerekraft/baerekraftsundersoekelsen>

BDO (2023). *Bærekraftsundersøkelsen 2023. Rapport om bærekraftsarbeid blant små og mellomstore banker.* Hentet fra <https://www.bdo.no/nb-no/bransjer/bank-forsikring-og-finans/baerekraft/baerekraftsundersoekelsen>

BDO (april 2022). *Blogg: Nye EU-regler for bærekraftige aktiviteter kan gi mer rapportering for mindre bedrifter.*

<https://www.bdo.no/nb-no/bloggen/nye-eu-regler-for-b%C3%A6rekraftige-aktiviteter-kan-gi-mer-rapportering-for-mindre-bedrifter>

Bowitz, T. N./Framtiden i våre hender (2023). *Etisk bankguide 2023.*

<https://etiskbankguide.no/media/498146/etisk-bankguide-2023.pdf>

Brønnøysundregistrene (2021). *Finansforetak.*

<https://www.brreg.no/bedrift/finansforetak/>

Dahlum, S. (2021). Validitet. I *Store norske leksikon.*

<https://snl.no/validitet>

DNB-konsernet (2022). *Årsrapport 2022.*

https://www.ir.dnb.no/sites/default/files/results/DNB_Arsrapport_2022.pdf

Enova (2023). *Klimarisikohåndtering.*

<https://www.enova.no/kunnskap/klimarisikohandtering/>

Finans Norge (u.å.). *Klimarisikorapportering for banker – Veiledning*
<https://www.finansnorge.no/siteassets/dokumenter/maler-og-veiledere/bank---veiledning-i-klimarisikorapportering.pdf>

Finans Norge (2018). *Veikart for grønn konkurransekraft i finansnæringen.*
<https://www.finansnorge.no/siteassets/dokumenter/veikart-og-strategier/finans-norges-veikart-for-gronn-konkurransekraft-i-finansnaringen.pdf>

Finans Norge (2021). *Regjeringen støtter internasjonale anbefalinger om klimarapportering.*
<https://www.finansnorge.no/artikler/2021/q2/regjeringen-stotter-internasjonale-anbefalinger-om-klimarapportering/>

Finanstilsynet (2022). *Informasjon om klimarelaterte forhold i årsrapportene.*
<https://www.finanstilsynet.no/contentassets/bb3c71bd8f414dc19790cbfe67ecbeb7/informasjon-om-klimarelaterte-forhold-i-arsrapportene.pdf>

Finanstilsynet (2020). *Kartlegging av foretakenes bærekraftsrapportering.*
https://www.finanstilsynet.no/globalassets/tilsyn/finansiell-rapportering/kartlegging_av_foretakenes_barekraftsrapportering_01092020.pdf

Finanstilsynet (2019). *Klimarisiko i finansforetakene.*
<https://www.finanstilsynet.no/contentassets/7696f7f0fec1488a954128c53b719024/temarapport-klimarisiko-i-finansforetakene.pdf>

FN (2023). *Klimaendringer.*
<https://www.fn.no/tema/klima-og-miljoe/klimaendringer>

IIA Norge (2018). *Veiledning for risikostyringsfunksjonen.*
<https://iia.no/product/veileder-for-risikostyringsfunksjonen/>

Intergovernmental Panel on Climate Change/FNs klimapanel (IPCC) (2023). *Urgent climate action can secure a liveable future for all.*
https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/downloads/press/IPCC_AR6_SYR_PressRelease_en.pdf

Lov om årsregnskap m.v. (regnskapsloven) (1999, rettet 2023). *Regnskapsloven* (LOV-1998-07-17-56). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-56>

Melting, E. og Tungen, Ø. (2012). *Miljørapportering og lovverk*. [Masteroppgave, Trondheim Økonomiske Høgskole].
https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/149001/Masteroppgave_Melting&Tungen_2012.pdf?sequence=1

Nag, I. og Claussen, M. H. (2020). *Klimarisiko i norske sparebanker*. [Masteroppgave, Universitetet i Agder].
<https://uia.brage.unit.no/uia-xmlui/bitstream/handle/11250/2678997/Malin%20Henriette%20Claussen%20%281%29.pdf?sequence=1>

Nagy, D. og Williams, C. (2021). *CESG and Climate Change Blind Spots: Turning the Corner on SEC Disclosure*. Hentet fra
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4049878

Norsk klimastiftelse (06/2018). *Hvordan møte klimarisiko?*
https://api.klimastiftelsen.no/wp-content/uploads/2018/11/NKS_KLP_rapport_SKJERM_enkelt sider.pdf

NOU 2018: 17. (2018). *Klimarisiko og norsk økonomi*. Hentet fra
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2018-17/id2622043/?ch=1>

Næringsliv Norge (2020). *ESG og compliance*.
https://www.næringslivnorge.no/fremtidens_industri/esg-og-compliance/

PWC (uten år). *Standarder for bærekraftsrapportering*.
<https://www.pwc.no/no/pwc-aktuelt/baerekraftsrapportering/standarder-for-baerekraftsrapportering.html>

PWC (2022). *Klimaindeksen 2022*. Hentet fra <https://www.pwc.no/no/publikasjoner/klimaindeksen-2022.pdf>

PWC (2023). *Styreboken 2023*. Hentet fra <https://www.pwc.no/no/publikasjoner/styreportalen/styreboken.html>

Regjeringen.no (2023). *Taksonomien for bærekraftig økonomisk aktivitet*. <https://www.regjeringen.no/no/tema/okonomi-og-budsjett/finansmarkedene/taksonomien-for-barekraftig-okonomisk-aktivitet/id2924859/>

Regjeringen.no (2021). *Slik kan vi tilpasse oss klimaendringene*. <https://www.regjeringen.no/no/tema/klima-og-miljo/klima/innsiktsartikler-klima/klimatilpasning/id2344803/>

Regnskap Norge (2019). *Global Reporting Initiative – en kort innføring*. <https://www.regnskapnorge.no/faget/artikler/regnskap/global-reporting-initiative--en-kort-innforing/>

Silkoset, R., Olsson, U. H., Gripsrud, G. (2021). *Metode, dataanalyse og innsikt*. (4. utg.). Cappelen Damm Akademisk.

Task Force on Climate-related Financial Disclosures (2017). *Final report. Recommendations of the Task Force on Climate-related Financial Disclosures*. Hentet fra <https://www.fsb-tcf.org/publications/>

Task Force on Climate-related Financial Disclosures (2021). *Implementing the recommendations of the Task Force on Climate-related Financial Disclosures*. Hentet fra <https://www.fsb-tcf.org/publications/>

Task Force on Climate-related Financial Disclosures (2022). *2022 Status Report*. Hentet fra <https://www.tcfhub.org/resource/tcf-2022-status-report/>